

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАННЯ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції*

*Одеса,
3 грудня 2025 року*

Одеса
Фенікс
2025

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонова*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Організаційний комітет Всеукраїнської наукової конференції:

Харитонов Євген Олегович – д.ю.н., завідувач кафедри цивільного права НУ «ОЮА», член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проф.;

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;

Зубар Володимир Михайлович – к.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Кривенко Юлія Василівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції.

*Повну відповідальність за достовірність і якість поданого матеріалу
несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції та їхні наукові керівники,
які рекомендували ці матеріали до друку.*

III 49 **Шерешевські цивілістичні читання: захист прав приватної особи в умовах війни** : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 3 груд. 2025 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Є. Харитонова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 250 с. – Режим доступу: ...

ISBN 978-617-8763-00-8

Збірник містить результати наукових досліджень, присвячених питанням захисту прав приватної особи. У виданні представлено актуальні теоретичні та прикладні напрацювання, що висвітлюють питання окремих аспектів захисту прав приватної особи, удосконалення механізму правового регулювання, створення нових правових інститутів, доповнення чинних нормативно-правових актів, що своєю чергою додатково актуалізує оновлення цивільного законодавства на підґрунті загального концепту приватного права.

Збірник адресовано студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться теорією, практикою, історією та перспективами розвитку правової науки.

УДК 347.1/7

ISBN 978-617-8763-00-8

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Станкевич Андрій Володимирович ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕЛЕКТРОННА (ЦИФРОВА) ПОСЛУГА» ЯК ОБ'ЄКТА ЕЛЕКТРОННОГО ОБІГУ	213
Стрілець Михайло Ігорович ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ФРІЛАНС- ДОГОВОРІВ НА МІЖНАРОДНИХ ПЛАТФОРМАХ	216
Токарева Віра Олександрівна ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЦИФРОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	219
Фірчук Василь Русланович ДОГОВІР БУДІВЕЛЬНОГО ПІДРЯДУ В СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНЕ ЯДРО, ВИКЛИКИ ДИНАМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА РОЛЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	223
Халдай Ілля Віталійович ОСОБЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ ЗБИТКІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	227
Харитонов Євген Олегович, Харитонova Олена Іванівна ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ ПІД ЧАС ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: КОЛІЗІЇ ТА СОЛІДАРНІСТЬ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ	231
Шайхет Олена Петрівна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	236
Шамота Олександр Володимирович ЗАХИСТ ВІД ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї: ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ	240
Швець Михайло Олександрович ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ	243
Шовкун Кристина Ігорівна ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	247

Шовкун Кристина Ігорівна

*аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська
юридична академія»*

ПОНЯТТЯ ТА ПРОВА ПАРИРОДА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Стрімкий розвиток цифрових технологій, зокрема систем штучного інтелекту (далі – ШІ), зумовлює істотні трансформації у сфері приватно-правових відносин. ШІ дедалі активніше використовується у договірній діяльності, електронній комерції, фінансових послугах, інтелектуальній діяльності, а також у процесах прийняття рішень, що мають юридично значимі наслідки. У зв'язку з цим постає питання: яке місце займає штучний інтелект у системі об'єктів цивільного права та якою є його прова природа?

Відсутність у національному законодавстві України чіткого визначення ШІ як цивільно-правової категорії зумовлює потребу в науковому осмисленні цього феномена з позицій цивілістичної доктрини, з урахуванням зарубіжного досвіду та сучасних концепцій приватного права.

У технічному та міждисциплінарному сенсі штучний інтелект зазвичай визначається як сукупність програмних рішень, здатних імітувати когнітивні функції людини, зокрема навчання, аналіз, прогнозування та ухвалення рішень. Проте для цілей цивільного права таке визначення є недостатнім, оскільки не відображає юридично значимих характеристик ШІ.

У правовому аспекті ШІ доцільно розглядати не як абстрактну технологію, а як об'єктивовану форму результату людської діяльності, яка залучається до цивільного обороту. Саме можливість участі ШІ у майнових та пов'язаних з ними немайнових відносинах надає підстави для його включення до предмета цивільно-правового регулювання.

З огляду на це, у цивілістичному розумінні штучний інтелект може бути визначений як створена людиною цифрова система, здатна автономно або напівавтономно виконувати дії, що мають юридичне значення, та бути об'єктом цивільних прав і обов'язків через опосередковану участь суб'єктів права.

Відповідно до ст. 177 Цивільного кодексу України, об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація та інші матеріальні й нематеріальні блага.

Аналіз цієї норми свідчить, що штучний інтелект не може бути ототожнений із суб'єктом цивільного права, оскільки він не наділений правосуб'єктністю, волею та свідомістю у юридичному сенсі. Водночас ІІ цілком вписується у категорію об'єктів цивільних прав, зокрема, як: програмне забезпечення; складний об'єкт інтелектуальної власності; цифровий актив, що має економічну цінність; інформаційний продукт або система обробки даних.

Таким чином, штучний інтелект посідає комплексне місце у системі об'єктів цивільного права, поєднуючи ознаки як матеріальних, так і нематеріальних благ.

Виділяють кілька основних підходів до визначення правової природи ІІ:

по-перше, ІІ як річ або складна річ: згідно з цим підходом системи штучного інтелекту розглядаються як різновид речей або складних речей, що включають апаратні та програмні компоненти; такий підхід має прикладне значення у відносинах власності, користування, відчуження та відповідальності за шкоду, заподіяну функціонуванням ІІ, однак цей підхід є обмеженим, оскільки не враховує автономність поведінки ІІ та його здатність до самонавчання;

по-друге, ІІ як об'єкт права інтелектуальної власності: у межах цього підходу ІІ розглядається як результат інтелектуальної діяльності людини, на який поширюється режим авторського права або суміжних прав; особливу дискусію викликає питання правового режиму результатів, створених за участю або за допомогою ІІ, зокрема щодо авторства та належності майнових прав;

по-третє, ІІ як особливий (*sui generis*) об'єкт цивільного права: це найбільш перспективний підхід, згідно з яким штучний інтелект визнається особливим об'єктом цивільного права, що потребує спеціального правового режиму. Такий режим має враховувати: автономність функціонування ІІ; ризиковий характер його використання; опосередковану участь людини (розробника, власника, користувача); необхідність забезпечення балансу приватних і публічних інтересів.

Розгляд штучного інтелекту як об'єкта цивільного права має принципове значення для вирішення низки практичних і теоретичних питань, зокрема:

- визначення суб'єктів відповідальності за шкоду, заподіяну ШІ;
- регулювання договірних відносин щодо створення, використання та передачі ШІ;
- захисту прав інтелектуальної власності;
- формування правового режиму даних, що використовуються та генеруються ШІ.

Зазначене створює передумови для подальшого розвитку цивільного законодавства України у контексті європейської інтеграції та гармонізації з правом ЄС.

Отже, штучний інтелект є складним, багатовимірним явищем, яке не може бути зведене до традиційних категорій цивільного права без урахування його технологічних і функціональних особливостей. У цивільно-правовому вимірі ШІ доцільно розглядати виключно як об'єкт правового регулювання, а не як суб'єкт права.

Правова природа штучного інтелекту характеризується комплексністю та потребує формування спеціального правового режиму, який би забезпечував ефективне регулювання приватно-правових відносин за участю ШІ, належний захист прав учасників цивільного обороту та правову визначеність у цифрову епоху.